

УДК 786.2 (477) "XX"

*Любомира Ластовецька, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування  
Дрогобицького державного педагогічного університету  
імені Івана Франка*

## **ФОРТЕПІАННА МУЗИКА В. БАРВІНСЬКОГО В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ**

*У статті йдеться про виконання фортепіанної музики Василя Барвінського на сучасному етапі соціокультурного буття. Звертається увага на проблему більшої популяризації творів композитора на теренах України та за кордоном.*

**Ключові слова:** творчість, фортепіанна мініатюра, романтичні жанри, композиції, фортепіанний стиль В. Барвінського.

**П**остановка проблеми. Останніми роками до скарбниці української музичної культури повертається багато несправедливо забутих імен, серед них – композитора і піаніста Василя Барвінського (1888 – 1963), помітної постаті в становленні української музики. Видається актуальним зупинитись на постаті мистця та значенні його фортепіанної спадщини для української музичної культури.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Позитивно, що нещодавно в Дрогобичі (2000 р.) та Тернополі (1998 р., 2003 р.) з'явилися збірки музикознавчих статей, присвячених В. Барвінському, світ побачили також дисертаційні дослідження Г. Жук і Л. Назар-Шевчук, в яких аналізується камерно-інструментальна творчість та стиль композитора.

Висвітлення окремих ділянок доробку В. Барвінського знаходимо у багатьох розвідках, зокрема фортепіанне виконавство розглядається в роботах С. Павлишин, Л. Кияновської, Н. Кашкадамової, Н. Швець-Савицької, Р. Савицького-молодшого, В. Грабовського, О. Смоляка та ін.

**Мета статті** – проаналізувати тенденції у поширенні фортепіанного доробку В. Барвінського в даних соціокультурних умовах розвитку українського суспільства.

**Виклад основного матеріалу.** Як відомо, дуже рідко доробок мистця об'єктивно оцінюється ще за його життя, а ставлення до нього є адекватним його внеску до культурних надбань тієї чи іншої нації. Найчастіше, ця дорога є дуже довгою та тернистою. На щастя, життя славетного представника української музичної культури ХХ століття, композитора, піаніста, педагога, диригента, музичного критика і громадського діяча Василя Олександровича Барвінського, – не обірвалося так рано, як життя

знаменитого польського композитора Ф. Шопена, одного з найулюбленіших композиторів В. Барвінського. Його оминула участь багатьох талановитих представників української культури, розстріляних у 30-ті роки. Проте для небагатьох композиторів творча доля була такою, без перебільшення, трагічною, як у випадку В. Барвінського.

Спочатку була Перша світова війна, через що В. Барвінський передчасно повернувся до Львова з Праги – великого культурного центру Європи, де він здобув високу професійну освіту, навчаючись у В. Новака (учня А. Дворжака), і де, за словами Л. Кияновської, він перебував в час найбільшого "бродіння" в художніх тенденціях Європи і де найбільш динамічно розквітав його талант [1, 229].

Відтак, за безпідставним звинуваченням В. Барвінський після Другої світової війни був репресований і в 60-річному віці засланий до Мордовії, а більшість його рукописів привселюдно спалили. Після цього ім'я Василя Барвінського довгі роки залишалося в тіні, його композиції були відсутні у виконавському репертуарі, позаяк згадки про композитора з політичних міркувань були заборонені, а його композиторський доробок залишився в незначній кількості. Музика композитора була майже не відомою, а ставлення радянських музикознавців до цієї постаті залишало бажати кращого. І це попри те, що мало хто з українських творців здобув такий світовий резонанс, адже ноти В. Барвінського ще за його життя друкувалися в багатьох містах – Нью-Йорку, Токіо, Відні та ін. На жаль, в себе вдома його земляки могли спостерігати лише за тим, як ноти В. Барвінського спалювались на подвір'ї навчального закладу, який він кілька десятиріч очолював.

В. Барвінський працював у різних жанрах, він

## ФОРТЕПІАННА МУЗИКА В. БАРВІНСЬКОГО В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

писав камерно-інструментальні, оркестрові, вокально-симфонічні та хорові твори. В становленні його стилю Л. Кияновська виділяє два найважливіших джерела – вплив західноєвропейських композиторських шкіл з одного боку, і з другого – естетичних тенденцій Галичини, що передбачали оновлення категорії національного, водночас, він вважається одним з найбільш романтичних українських мистців [1, 229 – 230].

Новаторські, показові для аналізу його манери твори знаходимо в різних жанрах, проте в музичній громадськості він здобув популярність саме завдяки своїм фортепіанним опусам, що друкувалися у різних містах. Музика для фортепіано займає особливе місце в творчості В. Барвінського. На Західній Україні він був першим, хто дав високохудожні зразки в цій галузі. В українській музиці його попередником був М. Лисенко, а в 1920-ті роки ця важлива сфера його творчості розвивалась паралельно з фортепіанною музикою Л. Ревуцького та, особливо, В. Косенка, якого В. Барвінський особисто знав і високо цінував. Серед західних мистців найбільший вплив на фортепіанну манеру В. Барвінського мали романтики, зокрема Р. Шуман, Ф. Шопен, Ф. Ліст.

Як практикуючий піаніст і педагог, В. Барвінський апробував свої творчі задуми насамперед у фортепіанних мініатюрах і програмних циклах, що стали його творчою лабораторією, їх значна частина має не лише суто художнє, але і дидактичне значення [1, 231].

Як було зазначено вище, найбільш цікаві зразки містяться в жанрі фортепіанної мініатюри. В. Барвінський був дуже делікатною і чуйною особою, схильною до відтворення витончених і субтельних переживань. Тому саме мініатюра була найбільш прийнятною формою для втілення В. Барвінським свого “ліричного” світогляду, а також його стильових уподобань. Програмні цикли і прелюдії, як найбільш поширені романтичні жанри, мистець трактував в дещо іншому ракурсі, а ніж це спостерігалось у XIX ст., оскільки у нього вони позбавлені літературної основи та автобіографічності [1, 234].

Протягом тридцяти років (1908 – 1938) В. Барвінський написав 14 фортепіанних творів, з яких 12 входять до циклів. Три мініатюри – це “Жаб’ячий вальс”, “Прелюдія методом Жака Далькроза” та “Листок з альбому”. З цього числа до загублених можна віднести майже всі неопубліковані твори, що залишалися в рукописах. Першим опублікованим циклом В. Барвінського були “Прелюдії”, створені у 20-річному віці, які

приваблюють своїм імпресіоністичним колоритом. З восьми фортепіанних прелюдій В. Барвінського було опубліковано п’ять (з 1918 року).

Вже в них скристалізувалися характерні риси письма В. Барвінського, зокрема, витончене використання гармонічної перемінності, що стало у його творах важливим засобом розвитку, як і, за словами Л. Кияновської, увесь комплекс пізньоромантичних стильових ознак та український тип мелодики, що складають тут одне ціле. Його твори вирізняються своєю мелодичною основою, наближеною до національних джерел, гнучкою пісенною мелодикою, з її “широким диханням”, імпровізаційністю. В. Барвінський “типовий композитор-мелодист, це споріднює його з Ф. Шопеном, П. Чайковським, А. Дворжаком” [1, 233].

До найпопулярніших творів В. Барвінського належить фортепіанний цикл “Любов”, створений у 1914 – 15 рр. у Празі, який складається з трьох частин – “Самота. Туга любові”, “Серенада”, “Біль. Бій. Перемога любові”. Вже самі назви виявляють зв’язок з колом романтичних образів. Цей твір створений на основі особистих переживань мистця. На думку Л. Кияновської, найважливішим залишається факт, що у своїх найкращих творах композитор створив “індивідуальний образ своєї епохи і, що вельми істотно, своєї національної традиції у духовних процесах часу, віддзеркалив ті невлімовитончені настрої і враження, які в Європі були породжені інтенсивним пошуком нового художнього сенсу і нової виразової системи, відповідної до сучасності. Також і його дитяча музика, призначена до всебічного розвитку піаністичних навичок і творчого мислення, відповідала принципам дитячого виховання, які закладались у провідних школах Німеччини, Угорщини, Чехії” [1, 239 – 240].

В. Барвінський залишив чимало педагогічного репертуару високої вартості, який і нині не втратив своєї актуальності, а в ті часи мав неабияке значення “адже ця ніша в творчості українських композиторів на той час була незаповнена, для виховання молоді використовувались дуже застарілі іноземні збірки. Якщо згадати також про надзвичайно плідну педагогічну діяльність львівського періоду, то це підкреслює роль В. Барвінського в розвитку професійної композиторської школи в Галичині і ролі його доробку для української музики загалом.

Якщо спробувати розібратися в причинах того, чому твори В. Барвінського так рідко зустрічаються в репертуарі сучасних виконавців

## ФОРТЕПІАННА МУЗИКА В. БАРВІНСЬКОГО В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

(за винятком піаністів Галичини), то тут можна привести декілька пояснень. Перше – це те, що ці твори, в силу тривалого замовчування і порівняно їх обмеженої наявної кількості, а також через відсутність за радянської доби присвячених їм критичних матеріалів (за винятком студій С. Павлишин), – попросту невідомі широкому загалу музикантів за межами Західного регіону України, причому значною мірою це спостерігається навіть тепер.

Друга причина полягає в загальному відношенні деяких сучасних виконавців до творів українських композиторів, і тут, на жаль, спостерігаються деякі негативні тенденції. До уваги беруться насамперед піаністи і виконавці на інших “академічних” інструментах, бо, наприклад, в репертуарі для народних інструментів твори українських композиторів природно складають значну частину як такі, що написані з урахуванням специфіки даного інструмента, в той час, як в “академістів” часто свідомо чи несвідомо формується упереджене ставлення до музики вітчизняних майстрів.

Звичайно, в силу об’єктивних причин в історії української музики не так вже й багато імен, що дістали світове визнання, але вони ще чекають свого “золотого часу”. Тому “проходити повз” чималой кількості талановито написаних творів не варто, і справа тут не лише в формальній потребі збереження цього творчого спадку, але і в тім, що багато з них є напроцуд вартісними і ще очікують своїх виконавців.

Якщо звернути увагу на виконання української музики вітчизняними піаністами, то часто п’єси українських композиторів обираються ними виключно через формальні вимоги репертуару фортепіанних конкурсів або навчальних програм. І, як наслідок, критерієм обрання творів часто є не глибина їх змісту, чи новаторські риси стилю композиторів, а підкреслена яскравість, моторність, показова колоритність, іноді салонність. І навіть серед доробку композиторів, в яких є багато цінних творів, відшукуються саме такі п’єси. Можливо, цієї участі унікала музика таких “метрів”, як Б. Лятошинського, В. Косенка та ін.

Визначальною рисою фортепіанного стилю В. Барвінського є не зовнішня ефектність, а витонченість, відвертість і задушевність висловлювання, адресованого більше до індивідуальності, а ніж до широкої аудиторії.

**Висновки.** Фортепіанний доробок Василя Барвінського, безумовно, вартий значної уваги виконавців. Лише останніми роками завдяки зусиллям його учнів та земляків колись надруковані твори повертаються в Україну з-за кордону, починають звучати та популяризуватися. Важливу роль тут відіграли такі галицькі піаністи, як Д. Герасимович, О. Процишин-П’ясецька, Д. Коржинська-Личковська, О. Криштальський, М. Крушельницька (перша виконавиця фортепіанного концерту В. Барвінського, знайденого в Аргентині), М. Крих-Угляр та ін., серед молодшої генерації – Й. Ермін, Е. Чуприк, О. Рапіга, Я. Боженко.

Значний внесок у популяризації композицій В. Барвінського робить колектив Дрогобицького державного музичного училища імені Василя Барвінського, студенти і викладачі якого пропагують твори свого патрона не лише в Україні, але й за кордоном. Показово, що саме в Дрогобичі регулярно проводиться конкурс юних піаністів імені В. Барвінського.

Бо коли йдеться, за словами співака Т. Терен-Юськіва, про прославлення нашої культури, то “наші піаністи залишилися і далі боржниками перед маєстатом фортепіанової творчості Барвінського. Бо ореол його творчості, особливо піаністичної, осяйний, гідний подиву та обов’язку виконання отих хвилюючих композицій” [цит. за № 2, 58].

1. Кияновська Л.О. Галицька музична культура XIX – XX ст. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 424 с.

2. Назар-Шевчук Л. Світовий резонанс музики В. Барвінського (проблема акціональності) // Музикознавчі студії: Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка / За ред. О. Тракало. – Львів: Сполом, 2007. – Вип. 16. – С. 53 – 66.

3. Павлишин С. Василь Барвінський. – К.: Муз. Україна, 1990. – 88 с.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2008.

— — — — —  
*“Пілки в праці невтомній крилатим стаєш”.*

*Володимир Сосюра  
український поет*  
— — — — —